

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ ЗА СКОЄННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МИРУ І БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА

МОХОНЧУК Сергій Михайлович - начальник Головного управління юстиції у Харківській області, кандидат юридичних наук, доцент

УДК. 341.4: 343.33

Стаття посвячена дослідженню ставлення принципів індивідуальної відповідальності фізических лиц і недопустимість ссылок на офіційний статус при привлечении к ответственности за совершение международных преступлений, а также особенностям их закрепления в национальном уголовном законе.

Ключові слова: *кримінальна відповідальність посадових осіб за злочини проти миру і безпеки людства, принцип індивідуальної відповідальності за міжнародні злочини, принцип неприпустимості посилок на офіційний статус, злочини проти миру і безпеки людства.*

Метою всього світового співтовариства є підтримання міжнародного миру і безпеки. Досягнення цієї мети тісно пов'язане з інститутом кримінальної відповідальності індивідів за вчинення міжнародних злочинів. Саме міжнародні злочини становлять реальну загрозу самому існуванню людства. Особливу роль у цій справі відіграють норми міжнародного права, що передбачають кримінальну відповідальність фізичних осіб за вчинення міжнародних злочинів.

Історія свідчить, що сотні тисяч людей стають жертвами найтяжчих міжнародних злочинів, скоєних у мирний час і в період збройних зіткнень, що становлять загрозу міжнародному миру і безпеці, підривають основи міжнародних відносин¹.

¹ У сучасних умовах особливу небезпеку для світової спільноти представляють збройні конфлікти міжнародного характеру і неміжнародні збройні

Досить часто такі злочини вчиняються особами, що наділені владними повноваженнями та користуються імунітетами від відповідальності у відповідності до норм національного законодавства своєї країни, що, у певній мірі, дає їм можливість уникати кримінальної відповідальності за вчинення злочинних дій. Тому звернення до питання кримінальної відповідальності посадових осіб за вчинення злочинів проти миру і безпеки людства викликає значний інтерес та є актуальним напрямком дослідження питань індивідуальної відповідальності за вчинення міжнародних злочинів.

Окремим питанням відповідальності посадових за скоєння злочинів проти миру і безпеки людства у різний час приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як С.М.С. Аль-Захарна, І.Н. Арцибасов, В.П. Базов, Ш.М. Бассіоні, П. Бастид, Ф. Бербер, Я. Броунлі, І.П. Бліщенко, Р.М. Валеев, Г. Гаджа, Л.М. Галенська, В.Е. Грабарь, Ю.В. Григорович, П. Гугенхайм, Е. Давид, Д. Дербі, В.М. Дурденевський, Г.В. Єпур, Р.А. Каламкарян, А.Я. Капустін, І.І. Карпець, Ю.М. Колосов, І.О. Колотуха, І.І. Котляров, В.М. Кудрявцев, М.П. Куцевич, С.П. Кучевська, Д.Б. Левін, Р. Лемкін, І.І. Лукашук, А. Меріньяк, Ф.Ф. Мартенс, Г.М. Мелков, В.І. Мен-

конфлікти (в колишній Югославії, Дарфурі, Іраку, Палестині), у процесі яких відбуваються злочинні посягання проти жертв війни: поранених, хворих, осіб, потерпілих у корабельній аварії, військовополонених, цивільного населення.

жинський, М.М. Мінасян, В.О. Миронова, В. Пелла, Ю.В. Петровський, Ж. Пікте, А.Й. Полторак, М.М. Полянський, В.П. Попович, Ю.О. Решетов, П.С. Ромашкін, Ю.Н. Рибаків, Л.І. Савинський, К. Сальдана, О.О. Скрильник, А.Н. Трайнін, С.В. Черниченко, М.О. Ушаков, В. Фрідман, В.Х. Ярмакі та ін. При цьому спеціальних досліджень питання відповідальності посадових осіб за злочини проти миру і безпеки людства у вітчизняній науці не проводилося.

Метою цієї статті є дослідження становлення принципів індивідуальної відповідальності фізичних осіб та неприпустимості посилення на офіційний статус при притягненні до відповідальності за скоєння міжнародних злочинів, а також особливості їх закріплення у національному кримінальному законі.

Норми сучасного кримінального законодавства України, що встановлюють кримінальну відповідальність за скоєння злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (Розділ XX Особливої частини КК України), сформувався під впливом норм міжнародного кримінального права. Тому аналіз суб'єкта цих злочинів необхідно здійснювати з огляду на особливості становлення інституту індивідуальної відповідальності за міжнародні злочини у міжнародному праві. Зазначимо, що у міжнародному праві дане питання не завжди вирішувалося однозначно і пов'язане не лише із визнанням фізичної особи суб'єктом міжнародного права, але і з таким складними теоретичними питаннями, як визнання, становлення міжнародного кримінального права та вирішення питання юрисдикції у міжнародному праві.

Закріплення принципу індивідуальної відповідальності за міжнародні злочини, у тому числі і злочини проти миру і безпеки людства, є одним із найважливіших досягнень сучасного міжнародного права. У результаті виникнення принципово нової концепції міжнародних злочинів інститут міжнародно-правової відповідальності загалом на сьогоднішній день суттєво відрізняється від тих поглядів, які існували щодо цієї сукупності норм раніше, хоча сам

принцип індивідуальної кримінальної відповідальності є давньою звичаєвою нормою, яка визнавалася ще у Кодексі Ліберта та Оксфордському керівництві. Відтак ця звичаєва норма була закріплена у багатьох нормативно-правових актах, що відносяться до міжнародного гуманітарного права, які, як відомо, утворили правову основу відповідальності фізичних осіб за скоєння міжнародних злочинів.

Слід зазначити, що до Другої світової війни концепція індивідуальної кримінальної відповідальності за міжнародні злочини не отримала розвитку у зв'язку з тим, що в документах Ліги Націй і Паризькому пакті (Бріана - Келлога) 1928 р.² йшлося про міжнародний злочин агресії як правопорушення держави. Щоправда Версальський мирний договір містив спеціальний розділ про відповідальність (ст. 227-230), і імператор Вільгельм II звинувачувався «у найвищій образі міжнародної моралі і священної сили договорів». Крім цього, ст. 228 Версальського мирного договору наділяла держав-учасниць правом притягати до кримінальної відповідальності перед своїми трибуналами німецьких громадян, які порушили закони і звичаї війни. Однак і ця спроба притягнення індивідів до кримінальної відповідальності не мала успіху. Німеччині вдалося досягти угоди про те, що її піддані будуть притягуватися до відповідальності лише німецьким судом. У Лейпцигу згодом пройшло кілька судових процесів над німецькими злочинцями, в ході яких підсудні були або виправдані, або засуджені до незначних мір покарання.

² Доктрина Бріана-Келлога панувала у світі до Нюрнберзького процесу. Згідно з цією доктриною відповідальність за міжнародні злочини несли тільки держави за здійснення агресії по відношенню до іншої держави. Вже у XIX столітті термінологічного визначення набуло поняття відповідальності держави як суб'єкта міжнародного права. З XIX ст. в теорії права зазначалося, що під державою в територіальному сенсі прийнято розуміти «всі володіння, які належать певному народу і управляються одним урядом, яка б не була відстань між ними» суб'єктом визнавалася «державка як міжнародна особа», яка ставала не тільки суб'єктом міжнародних правовідносин, але й суб'єктом міжнародного злочину.

Хоча постанови Версальського договору не були реалізовані, вони суттєво вплинули на формування нової доктрини відповідальності у міжнародному праві.

Переломним моментом у історії становлення і визнання за фізичною особою статусу суб'єкта міжнародного права стали Нюрнберзький і Токійський трибунали. Злочини, свідком яких світ став під час Другої Світової війни, вимагали покарання конкретних злочинців, фізичних осіб. Саме тому Нюрнберзький трибунал став, по суті, першим судом над суб'єктами міжнародного злочину – фізичними особами, тобто ввів індивідуальну відповідальність фізичної особи за скоєне. М.С.Алексєєв зазначав, що відповідальність нацистських злочинців має велике історичне і сучасне політичне значення, оскільки воно є нагадуванням про відповідальність за злочини проти людства, а переслідування і невідворотне кримінальне покарання військових злочинців є однією з найважливіших проблем сучасності, бо воно пов'язане з боротьбою за мир, прогрес людства і демократію [1, с.2-3].

Отже тільки Нюрнберзький Військовий Трибунал беззастережно визнав принцип індивідуальної кримінальної відповідальності фізичних осіб. Як судовий орган, він розглядав дії саме конкретних осіб, їх відповідальність була невіддільна від міжнародно-правової відповідальності держави за ці злочини. Тобто суд, по суті, підтвердив тезу про те, що за вчинення цих злочинів виникають два типи відповідальності, незалежно від того, чи встановлюється це прямо у відповідних джерелах.

Важливим кроком у формуванні інституту відповідальності фізичної особи за злочини проти миру і безпеки людства стало обґрунтування системи галузевих принципів міжнародного кримінального права: індивідуальна відповідальність фізичних осіб, неприпустимість посилань на офіційний статус або наказ (*nullum crimen sine lege; nullum poena sine lege; ne bis in idem*) [2].

Відповідальність фізичних осіб за міжнародні злочини за міжнародним правом найчастіше настає за умови, що їхні зло-

чинні дії пов'язані зі злочинною діяльністю держави. Офіційний статус особи (голова держави, уряду тощо) не звільняє її від кримінальної відповідальності. Тому зараз загальноновизнаними є норми вироку Нюрнберзького трибуналу. По-перше: «Злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними категоріями, і тільки шляхом покарання окремих осіб, які скоїли такі злочини, можуть бути виконані норми міжнародного права...». Це положення безпосередньо обґрунтовує наявність та необхідність саме індивідуальної відповідальності фізичних осіб. А по-друге: «Принцип міжнародного права, який в окремих випадках захищає представника держави, не може бути застосований до дій, які засуджуються як злочинні за міжнародним правом» [3].

Як зазначає С.В. Черниченко, одні й ті ж дії фізичних осіб можуть розглядатися під різним кутом зору. Якщо певна вища посадова особа (наприклад, глава держави, глава уряду), діючи у своїй офіційній якості, порушує міжнародне право, її дії, перш за все повинні розглядатися, як дії самої держави і як підстава відповідальності даної держави згідно з міжнародним правом. Ці ж дії, що розглядаються як дії індивіда, можуть у певних випадках (якщо державою скоєно серйозне порушення міжнародного права, що кваліфікується в якості міжнародного злочину) мати наслідком кримінальну відповідальність вказаної особи. Такі дії є діями індивідів, що використовують державу як знаряддя вчинення міжнародного злочину. Саме офіційне положення цих осіб дає їм можливість діяти таким чином, а також дозволяє розглядати їх дії одночасно як дії держави [4,с.422].

Тривалий час у теорії панувала думка, що особи, які виконують державні функції, не несуть відповідальності за свою службову діяльність ні в мирний час, ні під час війни. Цей висновок, який активно підтримував, зокрема, Г. Кельзен, ґрунтувався на суверенітеті держави, який передбачає, що жодна держава не може вимагати юрисдикції над діями іншої держави [5].

Однак, уже після Першої світової війни починається відхід від цього принципу.

І, як було вже вказано після Другої світової війни теза про відповідальність посадових осіб держави за скоєння міжнародних злочинів отримує підтвердження та розвиток.

У ст. 7.Статуту Нюрнберзького трибуналу говориться: «Посадове положення чиновників різних урядових відомств не повинно розглядатися як підстава до звільнення від відповідальності або пом'якшення покарання». Згодом це положення знайшло відображення у тексті вироку Нюрнберзького Військового Трибуналу, де стверджувалося, що міжнародне право розглядає лише дії суверенних держав, що не встановлюють покарання для окремих осіб, і одночасно далі у документі стверджувалося, що там, де дія, яка розглядається, була дією, скоєною державою, то особи, які практично здійснили такі дії, не несуть особистої відповідальності, а знаходяться під захистом доктрини про суверенність держави. На думку Трибуналу, обидва ці твердження повинні бути відкинуті. Вже давно було визнано, що міжнародне право покладає обов'язок і обов'язки на окремих осіб так само, як і на держави» [3, с.369].

Далі у вирокі йдеться: «... Принцип міжнародного права, який за певних обставин захищає представника держави, не може бути застосований до дій, які засуджуються як злочинні згідно з міжнародним правом. Виконавці цих дій не можуть прикриватися своїм посадовим становищем, щоб уникнути покарання в належному порядку».

Статут і вирок Нюрнберзького трибуналу встановлюють принцип особистої відповідальності глави держави перед судом.

Токійський Трибунал також заявив про своє беззастережне приєднання до принципів Нюрнберзького трибуналу з усіх основних питань відповідальності членів уряду³.

³ Нюрнберзьким трибуналом притягувався до відповідальності адмірал Карл Деніц, що став главою держави після смерті Гітлера, а під час Токійського процесу до відповідальності було притягнуто чотирьох колишніх прем'єр-міністрів (Тодзіо, Харанума, Хірото, Койсо) і одинадцять колишніх міністрів. Однак, правило про нерозповсюдження імунітету на вищих посадових осіб держави у разі вчинення ними міжнародних злочинів було не повною мірою реалізовано на практиці: до кримінальної відповідальності

Положення про кримінальну відповідальність глав держав та інших посадових осіб отримало подальший розвиток на початку 90-х років у зв'язку зі створенням міжнародних ad hoc трибуналів по колишній Югославії і Руанді. У статутах цих трибуналів закріплено, що «посадове становище обвинуваченого в якості глави держави або уряду або відповідального чиновника не звільняє цю особу від кримінальної відповідальності і не є підставою для пом'якшення покарання» (частина 2 ст. 7 Статуту Міжнародного трибуналу по колишній Югославії; частина 2 ст.6 Статуту Міжнародного кримінального трибуналу по Руанді).

Яскравим прикладом підтвердження даного положення був судовий процес над Слободаном Мілошевичем, у якому було продемонстровано визнання пріоритету переслідування міжнародних злочинів над інститутом міжнародних імунітетів колишніх глав держав. У 2000 р. було підписано обвинувальний висновок щодо С. Мілошевича, який на той час ще обіймав посаду президента [6,с.665]. Багато юристів-міжнародників дійшли висновку, що це був перший прецедент, коли кримінальне переслідування почалося всупереч дії імунітетів за міжнародним правом [7,с.52]. Проте С. Мілошевич так і не став першим в історії главою держави, який був притягнутий до кримінальної відповідальності за міжнародні злочини всупереч дії міжнародного імунітету *ratione personae*: С. Мілошевич був заарештований і переданий Югославському трибуналу вже після того, як залишив посаду президента.

Міжнародним кримінальним трибуналом по Руанді, який засудив колишнього прем'єр-міністра Руанди - Жана Камбадана, який очолював уряд країни з 8 квітня по 17 липня 1994, також підтвердив принцип невідворотності покарання вищих посадових осіб. Камбадан був притягнутий до відповідальності за геноцид і злочини проти людяності, вчинені в період перебування в на посаді [8].

Отже, у статутах міжнародних ad hoc трибуналів по колишній Югославії і Руанді відповідальності так і не був притягнутий імператор Японії – Хірохіто.

ді встановлювалася кримінальна відповідальність глав держав або інших посадових осіб.

Положення, яке, поза сумнівом, підтверджує принцип кримінальної відповідальності глав держав, їх посадових осіб за вчинення міжнародних злочинів, також відображалось у деяких конвенціях, що спрямовані на протидію окремим видам міжнародних злочинів.

Так, у Конвенції про попередження злочинів геноциду і покарання за нього 1948 р.[9] міститься норма, згідно з якою винні «підлягають покаранню незалежно від того, чи є вони відповідальними за конституцією правителями, посадовими особами або приватними громадянами» (ст. IV)⁴. У Конвенції про припинення злочину апартеїду і покарання за нього 1973 р. також закріплено положення, згідно з яким міжнародній кримінальній відповідальності підлягають особи, члени організацій та установ і представники держав [10].

Отже, закріплення у міжнародному праві принципу індивідуальної кримінальної відповідальності у міжнародному праві за міжнародні злочини проходило, як видно, одночасно з відмовою від імунітету від відповідальності за такі порушення [11].

І.І. Лукашук вважав, що «проблема індивідуальної кримінальної відповідальності керівників держав є однією з найважливіших у забезпеченні ефективності міжнародного права і, разом із тим, однією з найскладніших, оскільки рішення про це приймаються керівниками держав» [12,с.74]. При цьому саме посадові особи повинні нести набагато більшу відповідальність, ніж підлеглі, які безпосередньо скоїли діяння, так як саме вони розробляють плани і віддають накази.

Слід відзначити, що Комісія ООН з міжнародного права також продемонструвала

⁴ Одночасно, зазначимо, що за ст. VI сфера дії конвенції обмежується тією державою, на території якої було вчинено злочин, чи таким міжнародним карним судом, що може мати юрисдикцію щодо Сторін цієї Конвенції, які визнають юрисдикцію такого суду. Відповідно, дана Конвенція не встановлює норму, згідно з якою переслідування вищих посадових осіб держави може здійснюватися іноземними судами.

прихильність до такої позиції. У ст. 7 проекту Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства 1996 р. головним призначенням якого було встановлення умов та визначення підстав для притягнення до кримінальної відповідальності осіб за вчинення міжнародних злочинів міжнародними та національними, судовими органами, Комісія включила наступне формулювання: «Офіційна позиція індивіда, який вчинив злочин проти миру і безпеки людства, навіть якщо він діяв як глава держави або уряду, не звільняє його від кримінальної відповідальності і не пом'якшує покарання». Це положення повністю відповідає нормам статутів трибуналів по колишній Югославії і Руанді. У коментарі до проекту Кодексу злочинів проти миру і безпеки, що був також розроблений Комісією ООН, йдеться про те, що «відсутність процесуальних імунітетів при здійсненні переслідування або покарання ... є невід'ємним наслідком відсутності матеріального імунітету» [13].

Таким чином, Комісія міжнародного права ООН дотримується думки про пріоритет інституту кримінальної відповідальності за міжнародні злочини над інститутом імунітетів у міжнародному праві.

Протилежна позиція знайшла своє відображення в розробленій у 2001 р. Інститутом міжнародного права резолюції під назвою «Імунітети глав держав і урядів від юрисдикції і виконання рішень в міжнародному праві». У ній зафіксовано, що глави держав і урядів наділені недоторканністю та імунітетом від кримінального переслідування незалежно від тяжкості злочину, який вони могли скоїти, у той час як колишні глави держав і урядів не користуються імунітетом від кримінальної юрисдикції іноземних судів у разі, якщо їм інкримінується скоєння міжнародних злочинів (ст.ст.1, 2, 13,15, 16 Резолюції) [14].

Принцип невідворотності покарання посадових осіб за міжнародні злочини також закріплений у Римському Статуті МКС. Так, ст. 27 передбачає: «Посадове становище ... в жодному разі не звільняє особу від кримінальної відповідальності ...», «імунітети або спеціальні процесуальні норми, які можуть бути пов'язані з посадовим становищем

ще особи, чи то згідно з національним, або міжнародним правом, не повинні перешкоджати здійсненню судом його юрисдикції щодо такої особи»⁵. При цьому Міжнародний кримінальний суд не має можливості притягати індивідів до відповідальності без допомоги держав⁶. Таким чином, у даний час у міжнародних відносинах затвердився принцип, за яким дія імунітетів вищих посадових осіб держави не перешкоджає притягненню їх до індивідуальної відповідальності за міжнародні злочини [15,с.45]. А це означає, що такий принцип, у відповідності до міжнародних зобов'язань держав повинен бути відтворений у їх національному праві.

З огляду на національне кримінальне право, злочини проти миру і безпеки людства можуть вчинятися як загальним, так і спеціальним суб'єктом⁷. Так, скоєння злочину лише загальним суб'єктом передбачено у ст.ст.436, 439, 440, 441, 442, 445. Як загальний, так і спеціальний суб'єкт відповідальності передбачений у ст.ст. 437,

438⁸. Питання спеціального суб'єкту, який закріплений щодо окремих форм злочинів, передбачених у ст. 437 КК «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни»⁹ та ст. 438 КК «Порушення законів та звичаїв війни»¹⁰ викликає певний інтерес у зв'язку із необхідністю узгодження положень міжнародних нормативних актів, які передбачають не можливість застосування імунітету певних посадових осіб щодо відповідальності за скоєння міжнародних злочинів. Так, існує думка, що неможливість відповідних осіб посилатися на свій імунітет суперечить положенням ч.ч.1,3 ст.80, ч.1ст.105 та ч.1,3 ст.126 Конституції України, якими гарантується недоторканність народним депутатам України, Президенту України та суддям [16,с.205]. З точки зору теорії права, а також у відповідності до конституційного права, недоторканність певної категорії посадових осіб

⁵ До речі, Статут МКС не зобов'язує держави-учасниці ліквідувати усі види імунітету, якими користуються їхні представники. Вони зобов'язані передбачити випадки відмови в такому імунітеті як виключення з загального правила. Конституційні гарантії недоторканності повинні стосуватися лише виконання тих функцій, що належать захищеній імунітетом посаді.

⁶ Ст. 27 Римського статуту повинна розглядатися в сукупності з нормами, що регулюють взаємодію держав-учасниць Статуту та Міжнародного кримінального суду. Тобто, ст. 27 повинна застосовуватися у взаємозв'язку з ч.1 ст. 98 статуту, за якою «суд не повинен звертатися з проханням про надання в розпорядження або з проханням про допомогу, яка вимагала б від запитуваної держави дій, що суперечать його зобов'язанням за міжнародним правом щодо державного чи дипломатичного імунітету особи або майна іншої держави, до тих пір, поки суд не заручиться співпрацею цієї іншої держави в питанні відмови від імунітету». Отже, Міжнародний кримінальний суд спочатку повинен отримати згоду «іншої держави» на притягнення до відповідальності вищої посадової особи цієї держави, і лише потім держава, на території якого знаходиться ця людина, може передати його Міжнародному кримінальному суду.

⁷ Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа (ч.2 ст. 18 КК).

⁸ Звичайно, як правило особами, які несуть основну відповідальність за такі злочини, є ті, хто обіймає високі керівні посади і не має прямих контактів з жертвами. Ці особи або наказують вчиняти відповідні злочини, або схиляють інших до них, або надають в розпорядження відповідні засоби.

⁹ У перших трьох формах, а також у п'ятій цей злочин може вчинюватися, як правило, лише службовою особою збройних сил чи інших військових формувань України або службовою особою вищого органу державної влади чи центрального органу державної виконавчої влади, яка за своїми повноваженнями фактично може спланувати, підготувати чи розв'язати агресивну війну (воєнний конфлікт), або ініціювати ведення агресивної війни чи віддати наказ про здійснення агресивних воєнних дій, — глава держави, Верховний головнокомандувач Збройних сил, секретар Ради національної безпеки і оборони, міністр оборони, начальник Генерального штабу Збройних сил.

¹⁰ Суб'єкт злочину в перших п'яти його формах загальний. В окремих випадках ним не може бути військовослужбовець. Наприклад, такі вчинені військовослужбовцем порушення законів та звичаїв війни, як мародерство, насильство над населенням у районі воєнних дій, погане поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вчинене неодноразово, пов'язане з особливою жорстокістю чи спрямоване проти хворих і поранених, тягнуть відповідальність за ст. ст. 432, 433 і 434.

Суб'єкт злочину в його шостій формі спеціальний: ним є службова особа, яка за своїми повноваженнями може віддавати накази, які стосуються права війни.

пов'язана з виконанням ними важливих державних функцій. Головний зміст такого імунітету, як зазначає Хелен Даффі – радник з правових питань офісу обвинувача Міжнародного трибуналу по колишній Югославії, – захист посадових осіб від переслідувань з політичних мотивів чи сфальсифікованих обвинувачень під час виконання ними своїх функцій. Це допомагає посадовим особам виконувати свої обов'язки без побоювань таких переслідувань[17]. Варто звернути увагу на мету, заради якої надається імунітет, – забезпечити захищеній особі можливість безперешкодно виконувати свої функції, проте, як зазначає Human Right Watch, не сприяти чи не гарантувати безкарності за геноцид, злочини проти людяності і воєнні злочини. Такі злочини не стосуються спеціальних функцій відповідних осіб, тому і не повинні підпадати під дію імунітету [16,с.213-214]. Таким шляхом пішов і Конституційний суд України у своєму висновку : «Недоторканість певної категорії осіб – це не їх привілей; вона пов'язана з виконанням ними важливих державних функцій, а тому, відповідно до Конституції України і міжнародно-правових зобов'язань України, не може розглядатися як гарантія їх безкарності. Недоторканість народних депутатів України, Президента України, суддів передбачає лише спеціальні умови притягнення їх до кримінальної відповідальності» [18]. Положення Конституції України щодо недоторканності таких категорій осіб мають тлумачитися в системному зв'язку з положенням статті 18 Конституції України. Важливо гарантувати, що особи, які користуються правом недоторканності, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за національним законом, узгодженим з міжнародно-правовими зобов'язаннями держави, шляхом задіяння внутрішньодержавних механізмів.

Література

1. Алексеев Н.С. Ответственность нацистских преступников – М.: Международные отношения, 1968. – 334с.
2. Проект кодекса преступлений против мира и безопасности человечества

Електронний ресурс. Режим доступу: // http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions-/code_of_offences.Shtml.

3. Нюрнбергский процесс над главными немецкими военными преступниками. Сборник материалов в семи томах, т. VII. - С. 368.

4. Черниченко С. В. Теория международного права. Т. II. Старые и новые теоретические проблемы. М., 1999. – 531.

5. H. Kelsen. Collective and Individual Responsibility in International Law with Particular Regard to the Punishment of War Criminals. «California Law Review», v: 31, 1942 - 1943, P. 500.

6. Maghveras K.D. The Interplay Between the Transfer of Slobodan Milosevic to the ICTY and Yugoslav Constitutional Law // European Journal of International Law. 2002. - P. 661-677.

7. Princeton Principles on Universal Jurisdiction. 23 July 2001. A Commentary. - 67 p.

8. ICTR, The Prosecutor v. Jean Kambanda, Indictment of 16 October 1997, Paras. 1-2, pdf <http://www.ictr.org/ENGLISH/cases/Kambanda/indictment/index.pdf>

9. Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него от 9 декабря 1948 года //» Международная защита прав и свобод человека». - Москва, Юридическая литература, 1990 год.

10. Конвенция о пресечении преступления апартеида и наказании за него 1973 г. // Международное гуманитарное право в документах. М., 1997. - С. 136.

11. ICJ, Arrest Warrant-Case, Dissenting Opinion of Judge van den Wyngaert. Para. 27.

12. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть. Учебник. М., 2001. - С. 74.

13. International Law Commission, Commentary to Art. 7 of the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind of 5 July 1996. - P. 27.

14. Resolution on Immunities from Jurisdiction and Execution of Heads of State and of Government in International Law. См. также : Fox H. The Resolution of the Institute of International Law on the Immunities of Heads of State and Government // International Criminal Law Quarterly. 2002.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню становлення принципів індивідуальної відповідальності фізичних осіб та неприпустимості посилаць на офіційний статус при притягненні до відповідальності за скоєння міжнародних злочинів, а також особливостям їх закріплення у національному кримінальному законі.

SUMMARY

The article is devoted to the study of the formation of the principles of individual responsibility of individuals and the inadmissibility of references to official status with the prosecution of international crimes, as well as the peculiarities of their regulation in national criminal law.

- Р. 120-121.

15. Русинова В.Н. Международные иммунитеты высокопоставленных должностных лиц и уголовное преследование международных преступлений//Международное публичное и частное право, 2006, № 3.- С. 42-51.

16. Кучевська С. П. Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду /Кучевська Світлана Петрівна/ Дис... канд. наук: 12.00.08 - 2009. – 328с.

17. Даффи Х., Хастон Д. Введение в действие Статута Международного уголов-

ного суда: международные обязательства и проблемы национальных конституций [Електронний ресурс] / Хелен Даффи, Джонатан Хастон – Режим доступу: <http://www.hrrights.ru/text/b16/Chapter23.htm>

18. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) [Електронний ресурс]: за станом на 11 липня 2001р. / Конституційний Суд України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>